

WIKTOR LUDWIKOWSKI

Zapomniany protoplasta kynologii policyjnej

podkom. Piotr Mrozowski

Zakład Kynologii Policyjnej CSP

Za „ojca” kynologii policyjnej w Polsce uznaje się postać podinsp. Alojzego Grimma¹. Biorąc pod uwagę dość obszerny i udokumentowany² dorobek tego funkcjonariusza Policji Państwowej, można uznać, że jest to jak najbardziej zasłużona pozycja. Pozostaje jednak wiele niewiadomych – szczególnie w zakresie osób współpracujących i wspomagających tę osobę w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Przeprowadzona kwerenda archiwalna w Archiwum Akt Nowych w Warszawie w tym kierunku doprowadza przede wszystkim do postaci nadinsp. Wiktora Gustawa Ludwikowskiego³.

10. Insp. W. Ludwikowski,
Inspekcijny P. P.

Fot. 1. Insp. Wiktor Ludwikowski.

Źródło: *Dziesięciolecie Służby Bezpieczeństwa w Polsce Odrodzonej*, red. E. Grabowiecki, Wydawnictwo „Gazety Administracji i Policji Państwowej”, Warszawa 1925, s. 13, <https://polona.pl/preview/430f51a5-ada0-4c53-8377-d01e-fb85ee6e> [dostęp: 25.06.2023 r.].

Wiktor Ludwikowski w swojej karierze piastował różne funkcje w strukturach Policji Państwowej⁴ – od naczelnika Wydziału IV KG PP do komendanta okręgu Poznańskiego i okręgu Warszawskiego. Wielokrotnie odznaczany, znany jest głównie ze swoich działań na polu organizacji służby kryminalnej i napisania „Podręcznika dla służby daktyloskopijnej”⁵. Uznawany jest ponadto za patrona Wielkopolskiej Policji⁶.

Jako bliski współpracownik Alojzego Grimma⁷ wydał w 1920 r. pierwszą na ziemiach polskich publikację o psach policyjnych. Książka ta nosi tytuł *Psy policyjne – podręcznik instrukcyjny*, zawiera jedynie 30 stron tekstu oraz pojedyncze fotografie⁸. Wartość tej pozycji jest jednak olbrzymia, skoro już w 1920 r. pokazywała ona w dość ogólnym zarysie wszystko to, co w następnych latach zostało wprowadzone w życie w Policji Państwowej w zakresie utrzymania, szkolenia i używania psów służbowych. Publikacja ta w myśl rozkazów została rozkolportowana do wszystkich jednostek w kraju⁹. To na kanwie tej pozycji Alojzy Grimm pisał swoje własne książki o kynologii policyjnej. Książki wydane przez W. Ludwikowskiego oraz książki A. Grimma znalazły się także na liście publikacji zaleconych do użytku szkół policyjnych i urzędów Policji Państwowej w ramach ujednoczenia książek i podręczników do użytku służbowego¹⁰. Po 100 latach od wydania tej pozycji książka ta pozostaje całkowicie nieznaną. Pozostaje ona nadal w cieniu publikacji Alojzego Grimma i Jana Majewskiego, do których internetowy dostęp jest stosunkowo łatwy. Brak dostępnych wersji elektronicznych w powszechnym obiegu. Możliwość dostępu do niej istnieje jedynie w wersji fizycznej w czytelni Biblioteki Narodowej lub w wersji elektronicznej dla zalo-

gowanych użytkowników na portalu <https://academica.edu.pl/reading/readMeta?cid=136926309&uid=136906284>.

Warto przybliżyć choćby w zarysie podstawowe tezy tej niezwykle ciekawej publikacji.

Już we wstępie Ludwikowski sformułował dwa główne zadania psów policyjnych. Jednym z nich była ochrona policjantów przed bezprawnymi napaściami (psy ochronne¹¹), a drugim – tropienie śladów ludzkich pozostawionych przez sprawców przestępstw kryminalnych (psy śledcze)¹².

„Psy ochronne tresuje się przeciw człowiekowi w tym celu, ażeby pies bronił patroli w razie napadu, lub ścigał i zatrzymał uciekającego zbrodniarza”¹³.

Ludwikowski już w 1920 r. postulował konieczność utrzymania zwierząt służbowych – szczególnie tych ochronnych – w każdej jednostce w kraju¹⁴.

Książka, choć niewielkich rozmiarów, nakreśliła strukturę działań kynologicznych na następne lata rozwoju. Zawiera cztery rozdziały.

I. HODOWLA PSÓW POLICYJNYCH

Autor opisał tu bardzo szczegółowo koncepcję działań hodowlanych z wykorzystaniem zwierząt służbowych. Oprócz tego przedstawił szereg druków urzędowych przygotowanych specjalnie po to, aby zapewnić rozliczalność i dokładną ewidencję prowadzonych miotów. Skąpe informacje archiwalne wskazują, że próby działań hodow-

Fot. 2. Tresura psa policyjnego.

Źródło: M. Trybulski, *Psy: rasy, hodowla, tresura i leczenie*, Wydawnictwo Towarzystwa Oświaty Rolniczej, Warszawa 1928, s. 239, <https://academica.edu.pl/reading/readSingle?page=5&uid=24422404> [dostęp: 25.08.2023 r/].

6. Pierwsza młódź H. i T.

Fot. 3. Psy hodowlane Policji Państwowej.

Źródło: *Dziesięciolecie Służby Bezpieczeństwa w Polsce Odrodzonej*, red. E. Grabowiecki, Wydawnictwo „Gazety Administracji i Policji Państwowej”, Warszawa 1925, s. 32, <https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/3933/edition/3636/content?ref=desc> [dostęp: 29.06.2023 r.].

lanych były podejmowane już w tym okresie¹⁵. Z dużym prawdopodobieństwem można założyć, że z braku innych uregulowań w tej kwestii odbywało się to właśnie według zasad i procedur opisanych w niniejszej książce¹⁶. Dla uzupełnienia kontekstu warto dodać, że szersze regulacje dotyczące dokumentacji prowadzenia działań hodowlanych pojawiają się w rozkazach Komendanta Głównego Policji Państwowej dopiero w roku 1936¹⁷.

II. TRESURA PSÓW POLICYJNYCH

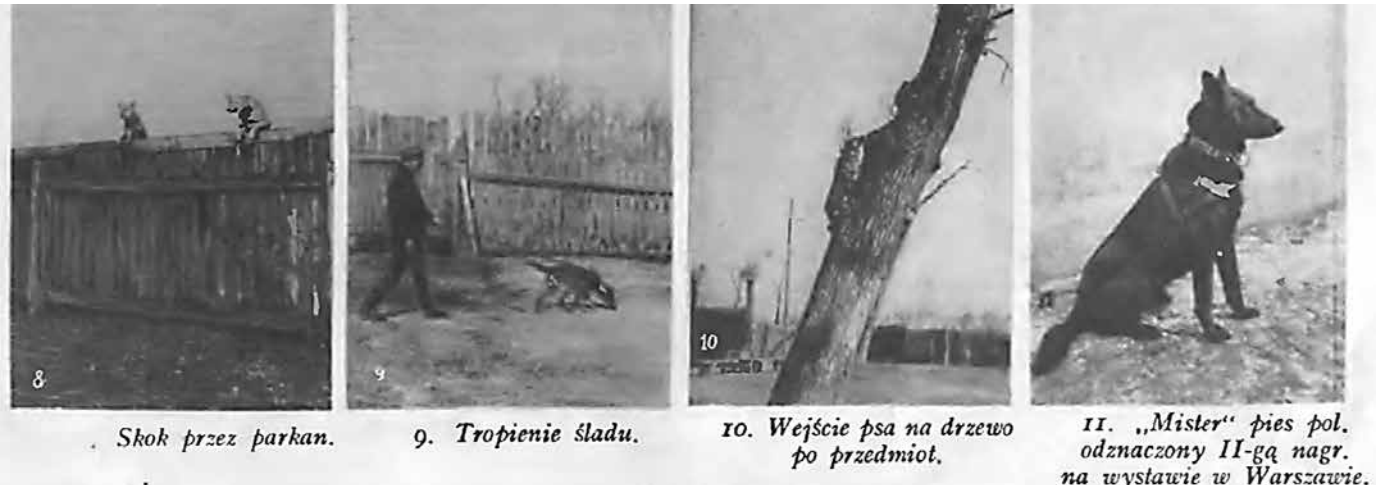
W rozdziale II Ludwikowski nakreślił ramy organizacyjne systemu szkolenia przewodników i psów służbowych. Szkolenie ma się odbywać w Hodowli Psów Policyjnych podczas 6-miesięcznych kursów stacjonarnych¹⁸. Ciekawostką jest tu określenie liczby godzin ćwiczeń praktycznych. Według zapisów nie mogły one trwać ponad 4 godziny dziennie¹⁹. Kursy miały być prowadzone przez Kierownika Działu V Hodowli i Tresury Psów Policyjnych oraz instruktorów treserów. Zasadę miało stanowić przydzielenie najwyżej 10 przewodników z psami na jednego tresera²⁰.

Oprócz szkolenia praktycznego przewodnicy mieli odbywać również zajęcia teoretyczne z zakresu:

- 1) kynologii dotyczącej chorób psa, pielęgnacji i zasad rozrodu – przedmiot ten wykładany miał być przez lekarza weterynarii;
- 2) śladoznawstwa;
- 3) służby śledczej – przepisów służby śledczej połączonej z daktyloskopią i fotografią²¹.

Kurs stacjonarny miał się kończyć egzaminem praktycznym przed specjalną komisją złożoną z Komendanta Głównego Policji Państwowej, Naczelnika Wydziału IV Rejestracyjno-Karnego KG PP, Kierownika Hodowli Psów Policyjnych i weterynarza.

POCZĄTKI KYNLOGII POLICYJNEJ W POLSCE

8. Skok przez parkan.

9. Tropienie śladu.

10. Wejście psa na drzewo po przedmiot.

11. „Mister“ pies pol. odznaczony II-gą nagr. na wystawie w Warszawie.

Fot. 4. Ćwiczenia psów służbowych Policji Państwowej. Źródło: *Dziesięciolecie Służby Bezpieczeństwa w Polsce Odrodzonej*, red. E. Grabowiecki, Wydawnictwo „Gazety Administracji i Policji Państwowej”, Warszawa 1925, s. 32, <https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/3933/edition/3636/content?ref=desc> [dostęp 29.06.2023 r.].

III. UŻYCIĘ PSÓW POLICYJNYCH

W III rozdziale określono schemat organizacyjny wykorzystania psów w terenie. Wydział IV KG PP miał w porozumieniu z komendami okręgowymi Policji Państwowej wyznaczać posterunki przeznaczone na stacje psów policyjnych²². Odbywać się to miało z uwzględnieniem połączeń kolejowych i położeniem samego posterunku w terenie. Jeśli chodzi o samo użycie psa do tropienia śladów, to określono, iż może go puszczać na ślad jedynie policjant, który ukończył kurs tresury²³. Samo użycie psa na miejscu zdarzenia obwarowane było szeregiem zasad.

1. „Pozostawienie przez złoczyńcę na miejscu czynu jakichś przedmiotów lub też śladów nóg.
2. Jak narychlejsze puszczenie psa na ślad²⁴.
3. Sprzyjające warunki atmosferyczne, tj. takie, które wstrzymują parowanie części składowych potu, tworzącego ślad, a więc wilgotna ziemia, zimne powietrze, powietrze spokojne i nasycone parą wodną, niezmienna temperatura powietrza i ziemi itd.

4. Zachowanie i zabezpieczenie śladów przed zniszczeniem przez zdeptanie tych przez samego funkcjonariusza, ewentualnie zbiegowisko ciekawych, a to za pomocą zamknięcia miejsca czynu, w wielkim promieniu, usunięcie z tegoż niepotrzebnych świadków itd.²⁵

W myśl autora tych wytycznych tylko zachowanie takich warunków przy użyciu psa do tropienia mogło dać pozytywny wynik pracy.

Przewodnicy psów mieli w swoich obowiązkach pielęgnowanie psa i jego wyżywienie²⁶. Co ciekawe już w tamtym okresie miano świadomość, że nie każda osoba może posiadać predyspozycje do pełnienia tego rodzaju służby. Stąd w podręczniku znajduje się zalecenie, by osoby „niepewne” zastępować osobami bardziej uzdolnionymi²⁷.

IV. POSTANOWIENIA EKONOMICZNE

Ostatni rozdział poruszał kwestię finansowania zakupu i utrzymania psów służbowych w jednostkach oraz norm wyżywienia ustalanych w jednostkach²⁸. Opiekę weterynaryjną nad psami policyjnymi sędowano na lekarza weterynarii wyznaczonego przez Komendę Główną Policji Państwowej²⁹. Pojawiły się tam również kwestie ponoszenia kosztów transportu psa na miejsce zdarzenia oraz po raz pierwszy kwestie wypłacania specjalnego dodatku dla policjantów posiadających psa policyjnego. Oprócz tego autor książki miał świadomość faktu, iż użycie psa policyjnego w służbie bezpieczeństwa może wiązać się z uszkodzeniem mienia lub doznaniem obrażeń ciała u osób, wobec których jest używany. Dlatego zalecał ubezpieczenie zwierząt służbowych od następstw. Każde użycie psa i spowodowanie uszkodzenia osoby lub rzeczy powinno być bezzwłocznie zgłaszane Wydziałowi IV KG PP.

Na koniec autor podręcznika zalecał prowadzenie szczegółowej ewidencji psów policyjnych w tzw. głównej księdze ewidencyjnej psów policyjnych prowadzonej w Wydziale IV KG PP³⁰.

ZA WECEM CZWORONOZNEGO DETEKTYWA...
 Nient bada z pomocą psa policyjnego „Pasy” ślady po-
 zostawione przez zbrodniarza koło wikarówki w Zimnej
 Wodzie pod Lwowem. — Wewnątrz numeru strzegóły tra-
 jiczej śmierci s. p. ks. Sadowskiego. Fot. Tajny Detektyw

Fot. 5. Użycie psa policyjnego na miejscu zabójstwa.
 Źródło: „Tajny Detektyw” 1934, nr 39, s. 14.

Do treści książki załączono cały zestaw druków w postaci:

- 1) zapisków rozplodowych;
- 2) zapisków hodowlanych dla szczeniąt;
- 3) karty wyników egzaminu odbywanego szkolenia;
- 4) karty ewidencyjnej psów i przewodników;
- 5) wzoru dziennika psa policyjnego.

Zawartość książki Wiktora Ludwikowskiego z 1920 r. to w zasadzie schemat konstrukcyjny, na którym zbudowana została kynologia policyjna okresu dwudziestolecia międzywojennego. Pozycja ta jest tym bardziej godna uwagi, że część z postulowanych założeń ma swoje odbicie we współczesnej kynologii policyjnej. Jednym z przykładów jest postulat prowadzenia przez przewodnika dziennika psa policyjnego, który w obecnych czasach nosi nazwę Dziennika Pracy Psa Służbowego Policji³¹ i w graficznej formie nie odbiega bardzo od wzoru zaproponowanego ponad 100 lat temu. Innym przykładem może być konieczność prowadzenia ewidencji przewodników i przydzielonych im psów.

Dzieło kynologiczne i jego historyczne podstawy mają w myśl powyższego wielu twórców. Historia wciąż kołem się toczy, a jej znajomość i zrozumienie powinno być podstawą dalszego rozwoju.

Publikacja ta została odkryta dzięki wykorzystaniu nowoczesnych rozwiązań elektronicznych, takich jak dostęp do portalu Academica. Podobnie inne strony internetowe, np. mazowieckiej biblioteki cyfrowej, zawierające materiały archiwalne umożliwiają dotarcie do wielu innych zapomnianych, acz cennych materiałów.

- 1 Alojzy Grimm – wieloletni kierownik Tresury Psów Policyjnych w latach 1919–1939, propagator hodowli psów policyjnych i wykorzystania zwierząt do celów służbowych, autor podręczników tresury psów policyjnych, działacz i sędzia kynologiczny. Internowany w Ostaszówce, zabity w Miednoje. Pośmiertnie awansowany do stopnia podinsp. Policji.
- 2 A. Gorzałczyńska-Mróż, *Początki nowoczesnego systemu szkolenia przewodników i tresury psów służbowych w Polsce (Policja Państwowa i Policja Województwa Śląskiego)*, „Kwartalnik Policyjny” 2019, nr 1–2, s. 34–44, <https://kwartalnik.csp.edu.pl/download/21/31410/PoczątkinowoczesnegosystemuszkoleniaprzewodnikowitresurypsowsluzbowychwPolsceAgn.pdf> [dostęp: 25.08.2023 r.].
- 3 J. Szemerluk, *Biogram Wiktora Ludwikowskiego – patrona Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu*, <http://hit.policja.gov.pl/hit/do-pobrania/181930,Biogram-Wiktora-Ludwikowskiego-patrona-Komendy-Wojewodkiej-Policji-w-Poznaniu.html> [dostęp: 21.08.2023 r.].
- 4 Tamże.
- 5 W. Ludwikowski, *Podręcznika dla służby daktyloskopijnej*, Warszawa 1920, https://sbc.org.pl/dlibra/publication/4268/edition/3965/content?format_id=2 [dostęp: 25.08.2023 r.].
- 6 P. Garstka, *Wiktor Ludwikowski – patron Wielkopolskiej Policji*, <https://wielkopolska.policja.gov.pl/wlk/policja-wielkopolska/patron-wielkopolskiej-policji/235052,Wiktor-Ludwikowski-patron-Wielkopolskiej-Policji.html> [dostęp: 21.08.2023 r.].
- 7 Właściciel jego przełożony. Książkę wydaje jako Naczelnik Wydziału IV Komendy Głównej Policji Państwowej.
- 8 W tym bardzo unikalne zdjęcie widoku ogólnego Hodowli i Tresury Psów Policyjnych w Warszawie w latach 1919–1922, zdjęcia sprzętu szkoleniowego dla psów, zdjęcia pomieszczeń do kąpielii dla psów, mało znane zdjęcia kostiumów do pozoracji.
- 9 K. Halicki, K. Zimna-Kawecka, *Zwierzęta w służbie Policji Państwowej w Polsce w okresie międzywojennym*, „Policja. Kwartalnik Kadry Kierowniczej Policji” 2010, nr 3, s. 87.
- 10 Zatwierdzenie w rozkazie nr 288 KGP z dnia 29 maja 1925 r., Archiwum Akt Nowych, Rozkazy Komendanta Głównego Policji

Państwowej, <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/ru/jednostka/-/jednostka/10432516> [dostęp: 8.12.2022 r.].

- 11 Psy tej kategorii miały być używane w nocnych służbach patrolowych, podczas obław i podczas realizacji eskort i pościgów.
- 12 W. Ludwikowski, *Psy policyjne. Podręcznik instrukcyjny*, 1920, wstęp do książki.
- 13 Tamże, s.10.
- 14 Tamże.
- 15 P. Mrozowski, *Hodować czy kupować? Dylemat współczesnej policyjnej kynologii służbowej*, „Kwartalnik Policyjny” 2022, nr 4, s. 58.
- 16 W tym okresie brak jednolitej organizacji kynologicznej w Polsce i brak ugruntowanych praktyk hodowlanych,
- 17 Rozkaz nr 691 Komendanta Głównego Policji Państwowej z dnia 11 lutego 1936 r., sygnatura AAN 18.
- 18 Długość kursów w kolejnych latach to 7 miesięcy.
- 19 Obecnie szkolenie praktycznie z przerwami nie może przekraczać 7 godzin dziennie.
- 20 Obecnie założenia organizacyjne zawarte w programach kursów specjalistycznych przewidują przydzielenie 6 słuchaczy z psami na jednego instruktora.
- 21 Obecnie zakres programowy większości kursów specjalistycznych dla przewodników psów w części teoretycznej zawiera: kynologię, teorię tresury, taktykę użycia psów policyjnych.
- 22 W powszechnym obiegu określenie stacje psów policyjnych nie występuje. Określenie takie pojawia się jedynie w ogłoszeniu stacji psów służbowych w Kleniewie – ośrodku szkolenia Towarzystwa Miłośników Psa Służbowego w Polsce.
- 23 Obecnie kwestię tę reguluje atest imienny dla przewodnika i wyszkolonego psa, który upoważnia do używania zwierzęcia w służbie.
- 24 W książce postuluje się efektywne użycie do 18 godzin od zdarzenia.
- 25 Książka W. Ludwikowskiego, wstęp.
- 26 Tamże, s. 7–8. Mieli oni obowiązek żywić psa dwa razy dziennie samodzielnie przygotowaną karmą, dbając o temperaturę podawanego pokarmu, jego jakość oraz gwarantować dostęp do świeżej i czystej wody. W zakresie wykonywania zabiegów pielęgnacyjnych.
- 27 Tamże, s. 8.
- 28 Co istotne, po ponad 100 latach tematyka ta jest szczegółowo regulowana przez przepisy policyjne. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2023 r. poz. 171, z późn. zm.), rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 22 grudnia 2021 r. w sprawie psów służbowych i koni służbowych w Policji (Dz. U. z 2021 r. poz. 2467) i zarządzenie nr 91 KGP z dnia 4 października 2022 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań z użyciem psów służbowych w Policji (Dz. Urz. KGP poz. 225).
- 29 Obecnie system sprawowania opieki weterynaryjnej wynika z przetargów prowadzonych przez Policję. Koszty zabiegów profilaktycznych i koszty leczenia ponoszone są przez jednostkę organizacyjną Policji, na której stanie znajduje się zwierzę, rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 22 grudnia 2021 r. w sprawie psów służbowych i koni służbowych w Policji, § 26.
- 30 W obecnych czasach również prowadzona jest podobna ewidencja w postaci wykazu opiekunów i psów służbowych Policji – zał. nr 21 do zarządzenia nr 91 Komendanta Głównego Policji w sprawie metod i form wykonywania zadań z użyciem psów służbowych w Policji z dnia 4 października 2022 r.
- 31 Zarządzenie nr 91 KGP z dnia 4 października 2022 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań z użyciem psów służbowych w Policji, zał. nr 17.

Summary

Wiktor Ludwikowski. The forgotten progenitor of police K9

The article brings closer one of the first police publications concerning service dogs, issued in the interwar period. The study describes how to train, use and breed service dogs. It also has considerable historical value due to the number of old regulations on the subject of service dogs in the time of the formation of police institutions during the interwar period.

Thumaczenie: Katarzyna Olbryś